
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2013 (год. XXII), ISSN 2367-8585

ФАКТЪТ Е САМО В МНИМА СМЪРТ И ОЧАКВА КАРУЦАТА НА ИНТЕРПРЕТАТОРА

Янев, Симеон, Елена Налбантова. *Атлас на българската литература (1746–1877).* ИК Жанет 45, Пловдив, 2012.

THE FACT IS JUST IN BOGUS DEATH ANTICIPATING THE I NTERPRETER'S HAUL

Yanev, Simeon, Elena Nalbantova. *An Atlas of Bulgarian Literature (1746–1877).* Janet 45 Publishing, Plovdiv, 2012.

Намирам за много удачно озаглавяването на новия справочник за възрожденска литература и книжнина като *атлас*, защото думата дава не само усещане за пространственост и разположение, но и за онагледяване, за съотнасяне на явленията. Това безспорно може да породви нов начин на мислене. Например до момента, в който не видях във Врачанския музей картата с месторождението на Ботевите четници, аз няхах идея, макар да съм ги гледал по списък, че реално в нея са представени всички региони на страната, сякаш са ги избрали като народни представители. Същевременно атласът повишава степента на обективност, към която се стремят и авторите Симеон Янев и Елена Налбантова. Те не залагат научна конфронтация, основаваща на сблъсък между обективността (факта) и интелектуалната субективност (интерпретацията), а считат, че литературният историк „не би трябвало да напуска обективността на рецептивното критическо полагане на факта“ (с. 5). При това разбиране ключово за структурирането на справочника е понятието *рецепция*. Именно тя оразличава изследването от справочните издания, публикувани

до нея – В. Погорелов дава идея за структурата, графиката и стила на текста, съставителите на *Енциклопедия на българската възрожденска литература* очертават творците, изданията и проблемите, а *История и култура на България в дати*, ни ориентира в едновременността на възникващите явления. В своя *Атлас* Елена Налбантова и Симеон Янев изхождат от класическата идея, че съвременните критически трудове не трябва да затрупват художествените текстове и картината на тяхната рецепция, защото се засилва нивото на манипулативността. Ето защо те държат *Атлас*-а да не се мисли само като енциклопедичен справочник, но и като нова систематизация на българската възрожденска литература, така че рецептивните кодове да ни освободят от нагласата за йерархичност на явленията и да ни дарят с чувството за пълнота на културния живот през епохата. Този подход е осъществен напълно успешно. От рецептивна гледна точка си мисля, че авторите, както са влязли във времето преди Паисий Хилендарски, тъй като в рецептивен план се съотнасят *Стематографията* на Христофор Жефарович с *История славяно-българска* – срещат се подвързани в едно книжно тяло, така са могли да прескочат и след историческата година 1877, най-вече с оглед на интересната рецепция на възрожденските текстове и на мемоарната литература, която носи духа на националноосвободителните борби. Творчеството на Захари Стоянов и особено *Записките* съдържат в себе си не само естетиката на предосвободенската литература, но са и своеобразна енциклопедия на образите, мотивите, типове, характеризиращи българския XIX век. Авторите са дали знак за тази връзка, тъй като са ползвали мненията на Захари Стоянов за *Чудеса пресветая Богородицы* и за Л. Каравелов, но са могли да обогатят тази картина чрез влизането в 80-те години, които са в перспективата на възраждането.

Атлас-ът е с ясна структура, прегледен, със стегнати и открояващи явленията фрагменти. Умелото им подбиране показва не само висок професионализъм, но и значителен изследователски труд, за да се намери най-точния и най-изразителния документ за съответната книга или явление. Графичното обособяване на рубриците – *ръкописите; книгите; из ръкописите; времето в събития и факти; нови периодични издания, отзиви и оценки*, позволява лесна

ориентация, бърза справка, но и поражда изкушения да се осмислят направените връзки и препратки. Като се прибави към това и пълния справочен апарат – приложения, списъци на използваните библиографски източници, хронографии и енциклопедии, на мемоарите, документите и изследванията, както и показалците на имената, на авторите и произведенията с рецепция, то става ясно, че това е действително рационално конструиран справочник, но с романтична нагласа за ценността на книгите от Българското възраждане.

Макар да е изграден като справочник, той би следвало да се чете и като изследователска книга, тъй като без да натрапват определени концепции, авторите така са структурирали материалите, че провокират утвърдените ни представи за възраждането и ни подбуждат към нови асоциации. При прочита аз си дадох сметка, че непретенциозният сборник *Чудеса на пресветая Богородица* в трите си издания има свое особено място в разказвателната традиция и в утвърждаването на героите, владеещи съзнанието на възрожденския човек. Освободих се и от едностранчивия си поглед върху *Хитрости Бертолдови*, внушен ми от реакцията на Петко Р. Славейков. По друг начин изглежда и присъствието на Илия Блъсков, който се оказва с верни естетически рефлексии за много от изданията след 60-те години на XIX век. Този начин за систематизиране на явленията според мен ще породи и нов поглед върху възрожденската литература, тъй като, без да има изместване на ценностните естетически и публицистични ядра, на тази литература се пораждаат различни асоциации и аналогии, предвещаващи друга свързаност и интерпретация. Извършена е огромна проучвателска дейност, аналитичността при селектирането на материалите е съчетана със стремежа за съхраняване на любопитството, така че фактите да се извадят от студената им безпристрастност и да участват в битката за спечелване на читатели на възрожденската ни литература. При въвеждане на такава огромна по обем информация има опасност от повторителност. Моето научно настъргване да я откривам обаче трябваше да се задоволи само с една „находка“ на с. 211 и с. 265 при въвеждане на впечатленията на Илия Блъсков, но и в двата случая те са приложени адекватно.

Определянето на справочника като атлас позволява и географското разположение на културните, книжовни и духовни явления, та-

ка че да се означаи действителната картина на процесите в различните български региони. В това отношение дописките от различните градове и села в периодичния печат се оказват изключително функционални. Изданието им дава нов живот, показвайки, че публицистичните жанрове могат да имат вторична актуалност, в зависимост от контекста, в който са поставени. Тук не става въпрос за търсене на политически аргументи, а за проява на научна съвест. Естествено е в навечерието на решаването на българския църковен въпрос да са по-активни в справочника дописките от Македония (с. 340–343), тъй като обособяването на епархиите изисква от населението да изрази своята определеност – „чисто из българския народ“ (с. 341).

Справочникът е направен добре и като полиграфическо издание и оформление – изчистена, но ефектна корица, с твърда подвързия и обяснителни текстове за първоначална ориентация. Големият формат не позволява бързо да я прехвърляме по библиотечните рафтове – при нея ще ни спират сетивата и ума. Споделям радостта, че имаме такова издание в българската литературна наука и по възрожденски ще кажа, че авторите са сторили добро за себе си и за другите.

Радослав Радев